

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited and the license is stated.

Goda exempel

Att förankra personcentrering som värdegrund inom högre utbildning

*Anna-Karin Edberg¹, Pernilla Garmy¹, Sofia Nilsson²,
Andriette Näslund³ & Malin Sundström¹*

*¹Lärare och forskare vid Fakulteten för hälsovetenskap,
Högskolan Kristianstad*

²Egenföretagare och politiker

³Verksamhetschef, Omsorgsförvaltningen, Kristianstads kommun

Introduktion

Vid fakulteten för hälsovetenskap, Högskolan Kristianstad (HKR), har personcentrering integrerats som en värdegrund i såväl sjuksköterskeprogrammet som forskarutbildningen i vårdvetenskap. Denna text belyser processen för förankring. Att ha en gemensam värdegrund innebär att vi har en gemensam syn på vad som är betydelsefullt i mötet med varandra, i mötet med studenterna och som grund i utbildningen för studenter som i sitt kommande yrkesutövande ska möta andra människor.

Fakulteten gjorde 2020 en övergripande satsning för att integrera personcentrering i utbildning och forskning och erhöll strategiska medel omfattande 1,4 miljoner för detta arbete. Att förankra och integrera en gemensam värdegrund i den vetenskapliga och pedagogiska praktiken är dock en komplex process. För att personcentrering inte ska bli en symbolisk ”dekoration” krävs ett långsiktigt arbete med att skapa förståelse och engagemang bland både lärare och studenter.

Under 2019–2020 startade en ny sjuksköterskeutbildning och en forskarutbildning inom vårdvetenskap som har personcentrering som tydlig grund. För att öka fakultetens samlade kompetens inom området initierades olika projekt med fokus på personcentrering och en norsk gästprofessor, Kirsti Skovdahl, anställdes. Satsningen innebar även att öppna återkommande seminarier anordnades för fakultetens samtliga medarbetare under ledning av gästprofessorn. Under dessa seminarier väcktes tanken på att fördjupa kunskapen ytterligare genom att tillsammans skriva en bok om personcentrerad utbildning och forskning, som även skulle reflektera samhällets och vård- och omsorgsverksamhetens perspektiv och hur det kunde appliceras i praktiken.

Bakgrund

Ett personcentrerat lärande tar sin utgångspunkt i en humanistisk filosofi, grundad i Rogers pedagogiska psykologi (1983) där fokus flyttas från att uppnå specifika resultat till att främja en holistisk personlig utveckling och självförverkligande. Här ses lärande som en gemensam, relationell strävan där både lärare och studenter engagerar sig autentiskt och empatiskt och tillsammans skapar en stödande miljö som uppmuntrar ömsesidig utveckling (Cornelius-White, 2007).

Rogers teorier (1977) har även legat till grund för utvecklingen av personcentrerad vård och personcentrerad praktik, begrepp som är välkända inom det hälsovetenskapliga fältet. Personcentrering är en grundpelare i nationella och internationella policyer och riktlinjer och även ett av WHO:s globala mål (Paparella, 2016; WHO, 2015). Även den nya socialtjänstlagen (SFS 2025:400) stärker fokus på personens rätt till ett värdigt liv och välbefinnande. Detta ställer krav på ett personcentrerat förhållningssätt, där frågor som ”Vad är ett värdigt liv för dig?” blir centrala. Lagen pekar därmed ut en riktning som harmonierar väl med principerna för personcentrering. Trots att patientlagen (SFS 2014:821), som kom för mer än 10 år sedan, tydligt betonar personens rätt till delaktighet, kan vi ännu inte säga att vården fullt ut lever upp till lagens intentioner. Kunskap om personcentrering är därför nödvändig och behöver förankras inom högre utbildning på såväl grund-, avancerad som forskarnivå inom det hälsovetenskapliga fältet. I linje med det ramverk för personcentrering som är utvecklat av McCormack m.fl.

(2021) är det även viktigt att en personcentrerad värdegrund genomsyrar och omfattar hela organisationen, inklusive ledningsnivån.

Idag används personcentrering vid fakulteten för hälsovetenskap som en teoretisk bas inom sjuksköterskeprogrammet, samt inom forskarutbildningen i ämnet vårdvetenskap, inom området ”personcentrering för hälsa och välbefinnande”. Det innebär att personcentrering ska vara integrerat och synligt i kursplaner, lärandemål och examinationer. Genom att använda personcentrering som värdegrund stärks även kopplingen mellan teoretisk kunskap och konkreta arbetssätt inom högre utbildning, vilket knyter samman forskning, utbildning och professionell praktik.

Genomförande

Arbetet med att fördjupa kunskaperna om personcentrering tog form genom ett inkluderande arbetssätt där samtliga lärare på fakulteten bjöds in till seminarier och workshops om personcentrering där alla fick möjlighet att bidra och utveckla sina perspektiv. Här föddes också idén att skriva en bok om personcentrering. Själva skrivprocessen i sig blev kompetenshöjande, inte minst eftersom den kombinerades med återkommande seminarier där idéer kunde prövas och förfinas. Totalt deltog 74 författare, varav majoriteten var lärare och forskare från fakulteten för hälsovetenskap. Vi valde att också bjuda in studenter, alumner, politiker, beslutsfattare, personal från vårdverksamheter och civilsamhället samt lärare från andra lärosäten som medförfattare, vilket skapade en genuin öppenhet och bredd. Ambitionen var att texterna skulle spegla så många perspektiv som möjligt och därigenom undvika en alltför normativ framställning. Därför arbetade vi också med återkommande reflektionsfrågor i texten snarare än att ge absoluta svar, texten skulle ge ”food for thought” snarare än färdiga sanningar. Arbetet organiserades genom en redaktörsgrupp (vilka även är författare till denna text) som sattes samman med utgångspunkt i att vi tillsammans skulle representera utbildning på grund-, avancerad och forskarnivå, forskning, vård- och omsorgsverksamhet och samhälls-/politisk nivå. Medel för att genomföra återkommande redaktörs- och författarinternat, tryckning och spridning av boken erhöles från Sten K. Johnssons stiftelse.

Eftersom Sten K. Johnssons stiftelse betonar vikten av att sprida den kunskap som tas fram blev det också viktigt för oss att fundera över hur vi, förutom att publicera en bok, skulle kunna sprida kunskapen ytterligare. Vi tog fram två studiecirkelmateriel (HKR, 2025) som hade sin bas i bokens olika kapitel. De består av inspelade föreläsningar och reflektionsfrågor, det ena riktar sig till verksamma inom vård- och omsorgsverksamheter och det andra till lärare inom akademien. Båda är fritt tillgängliga. Därtill publicerades boken även som fritt tillgänglig e-bok och vi anordnade en konferens där boken och studiecirkelmaterialet presenterades. Genom den strategiska satsningen på personcentrering lyckades också fakulteten under hösten 2024 rekrytera en av de internationella förgrundsfigurerna inom personcentrering, Brendan McCormack från University of Sydney, som ny gästprofessor.

Sammanfattade reflektioner

Vad vill vi då förmedla med denna text? Först och främst vikten av att alla i kollegiet behöver ha en gemensam värde- och kunskapsgrund att stå på. Fakultetens strategiska fokus på personcentrering blev ett sätt att säkerställa att lärarnas kompetens utvecklades i takt med utbildningens krav. Boken blev ytterligare ett sätt att fördjupa kunskaperna hos de medarbetare som valde att bidra med texter. Men, det behöver även finnas en plan för hur denna kompetens ska upprätthållas och vara aktuell, samt hur nya medarbetare ska få samma grund att stå på. Det finns annars en risk att studenter och doktorander har en djupare kunskap än vad deras lärare och handledare har. I arbetet med boken har det blivit tydligt för oss att det interna arbetet med personcentrering måste vara en ständigt pågående process snarare än ett avslutat projekt. Det gör hållbarheten i arbetet extra viktig; hur håller vi detta levande över tid och hur bygger vi vidare på det?

När vi själva reflekterar över vad vi har lärt oss under processen framträder främst den positiva kraft det finns i att tillsammans arbeta mot ett gemensamt mål som binder samman utbildning, forskning och praktik. Något som dessutom gav ett konkret resultat i form av en bok. Processen med att skriva och läsa texten har dessutom gett oss och övriga författare en fördjupad kunskap och ökad medvetenhet om personcentrering, något vi inte själva hade kunnat läsa oss till. Det synliggör också vikten av att ständigt reflektera tillsammans med andra personer för att öka sin kunskap och självkännedom. Vår reflektion är att denna form av gemensamt utforskande är en nyckel för att hålla arbetet vid liv, genom att fortsätta vara nyfikna, prövande och öppna för nya perspektiv.

Tack

Stort tack till Sten K Johnssons stiftelse samt alla personer som på något sätt har deltagit i kreativa diskussioner, skrivit reflekterande texter eller på annat sätt bidragit till processen.

Om författarna

Anna-Karin Edberg, leg. sjuksköterska, doktor i medicinsk vetenskap och professor i omvårdnad vid fakulteten för hälsovetenskap, Högskolan Kristianstad. Hon undervisar främst på forskarnivå inom forskarutbildningen inom hälsa och välbefinnande.

Kontakt: anna-karin.edberg@hkr.se. ORCID: 0000-0003-0161-4795.

Pernilla Garmy, leg. sjuksköterska, doktor i medicinsk vetenskap och professor i omvårdnad vid fakulteten för hälsovetenskap, Högskolan Kristianstad. Hon undervisar främst på specialistsjuksköterskeprogrammet med inriktning mot distriktssköterska och på forskarnivå.

Kontakt: pernilla.garmy@hkr.se. ORCID: 0000-0003-1643-0171.

Sofia Nilsson, leg. sjuksköterska, egen företagare och politiker. Hon var riksdagsledamot för Centerpartiet 2018–2022 då hon bland annat var ledamot i Socialutskottet. Hon ingår idag i partistyrelsen.

Kontakt: sofia@sofia-n-advice.se.

Andriette Näslund, leg sjuksköterska och verksamhetschef för vård och omsorgsboende vid Omsorgsförvaltningen i Kristianstads kommun.

Kontakt: andriette.naslund@kristianstad.se.

Malin Sundström, leg. sjuksköterska, doktor i medicinsk vetenskap och universitetslektor i omvårdnad. Hon är programansvarig för sjuksköterskeprogrammet och vice dekan för samverkan vid fakulteten för hälsovetenskap, Högskolan Kristianstad.

Kontakt: malin.sundstrom@hkr.se. ORCID: 0000-0002-1284-3086.

Referenser

- Cornelius-White, J. (2007). Learner-centered teacher-student relationships are effective: A meta-analysis. *Review of Educational Research*, 77(1), 113–143.
<https://doi.org/10.3102/003465430298563>
- Edberg, A.-K., Garmy, P., Nilsson, S., Näslund, A., & Sundström, M. (Red.) (2025). *Handbok i personcentrering: Att göra abstrakta begrepp och komplexa situationer konkreta*. Kristianstad University Press.
https://flippage.impleoweb.no/spg/6fe89c8f3ba545c18c83883103804a9e/7849046_OnlinePDF.pdf#page=1
- Högskolan Kristianstad. (22 maj 2025). *Studiecirklar om personcentrering*.
<https://www.hkr.se/forskning/forskningsmiljoer/forskningsplattfor-men-halsa-i-samverkan/studiecirklar---personcentrering/>
- McCormack, B., McCance, T., Bulley, C., Brown, D., McMillan, A., & Martin, S. (2021) *Fundamentals of person-centred healthcare practice*. Wiley-Blackwell.
- Paparella, G. (2016). *Person-centred care in Europe: a cross-country comparison of health system performance, strategies and structures*. Picker Institute. <https://devenirgris.com/wp-content/uploads/2021/08/12-02-16-Policy-briefing-on-patient-centred-care-in-Europe.pdf>

Patientlag (SFS 2014:821). https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/patientlag-2014821_sfs-2014-821/

Rogers, C.R. (1977). *On becoming a person*. Robinson Publishing.

Rogers, C.R. (1983). *Freedom to Learn for the Eighties*. Merill College Press.

Socialtjänstlag (SFS 2025:400).

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/socialtjanstlag-2025400_sfs-2025-400/

WHO. (2015). *WHO global strategy on people-centred and integrated health services: Interim report*. World Health Organisation.
https://www.afro.who.int/sites/default/files/2017-07/who-global-strategy-on-pcihs-main-document_final.pdf

Länkar

QR kod till e-boken

QR kod till studiecirkelarna